

Gazsó János:

A belvíz okainak hipotézise Nagykamaráson - 1979 -

626
632

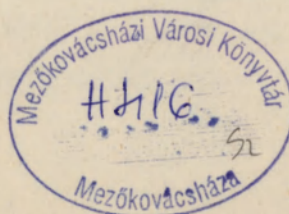
Belviz okainak hipotézis Nagykomaráson.

1968-tól napjainkig kisebb nagyobb mértékben, de megszakítás nélkül ~~xxx~~ pusztit, károkat okoz a belviz a község bel- és külterületén. Az említett idő óta Nagykomarás térségei belviz érzékeny területek lettek. A belvizérzékenység oka az, hogy 1968 előtti évtizedekben meglévő talajszinthez viszonyítva állandósult egy 150-200 cm.-rel magasabb talajvízszint. Ez a magas talajvízszint rendkívüli érzékenységgel reagált és reagál a gyakran előforduló csapadékos évszakokra, az erdélyi dombos, hegyes nagykiterjedésű területeiről Magyarország felé folyó vizekre.

Nagykomarás község a Maros folyó hordalék kúpján, a Maros-Körös közének középső részén a magyar - román határtól 10 km. távolságban terül el. A község bel- és külterületének domborzati viszonyai nem asztalsímaságú alföldi táj. Domborzati viszonyainkra a hosszan elnyúló dombhátak, mélyedések és érvonulatok a jellemzők.

A tengerszint feletti magassága a községnek 96 m., tőlünk 35 km.-re lévő Aradnak 111 m. Aradhoz hasonló távolságban lévő Békéscsaba 90 m. Orosháza 91 m. és Gyula 92 m. tengerszint magasságban vannak. Ezek a számok bizonyítják azt, hogy Nagykomarás nem egy mélyen fekvő település.

Az érvonulatok a bel- és külterületek legmélyebben fekvő területei. 1968 előtt valamennyi érvonulatban ~~xx~~ zavartalanul folyt a mezőgazdasági kultúrák termesztése. Ezekben az érvonulatokban a talaj felszínétől számítva a talajvízszint 150-200 cm. mélységben terülhet el. A belterületen áthúzódó érvonulatok 1841-től napjainkig teljesen beépültek lakóházakkal, gazdasági épületekkel és középületekkel. A község lakóépületeinek és középületeinek / tanácsháza, általános iskola stb. / felénél több az érvonulatban épült. Az említett talajvízszint 150-200 cm.-es tartós szintemelkedése okozta és okozza a belvizes területeket. Az időnként kialakuló súlyos helyzeteket érzékenyen érintik, mint kísérő jelenségek környékünkön és Erdély térségeiben gyakran előforduló csapadékos időjárás.

2009 Aug. 26

A bel- és külterületeket egyaránt átszelő dombhátaokról és érvonulatokról tudni kell azt, hogy az érvonulatok talajszintje és a dombhátak talajszintje között az átlagszint különbség 4-5 m., ami azt is jelenti, hogy a külterületeknek számtalan olyan területe van, ahonnan a talajon álló embert 200-300 m. távolságban gyakran akadályozzák a terepszint feletti kilátásban a dombvonulatok. A község a külterület bármelyik térségében épült volna is fel a jelenlegihez hasonló belvizes terület lenne.

Az elmúlt 11 év alatt Nagykamarás területén állandósult a belviz romboló, értékeket pusztító hatása. Szerény felmérésünk és becslésünk alapján számokkal kifejezve a következő kár érte a Ságvári termelőszövetkezetet, a helyi és a megyei tanácsot, a község lakosságát. A Ságvári Tsz.-nek évente a belvizes terület miatt összszántójának 10-15 %-a kiesett a termelésből, melynek 11 évi összege hozamkiesésben meghaladja a százmillió forintot. Ebben az összegben nincs benne az a sokmillió forintot kitevő kiszámíthatatlan összeg, amelyek a 11 év alatt elsüllyedt erő- és munkagépek kivontatása, kiemelése és jelentős megrongálódása időben és anyagban okozott. A Község lakosságának hasonlóan nagymértékű a belviz okozta kára. A belterületeken lévő kertek 15-20 %-a évről év-re kiesett a termelésből és ezekben a kertekben elpusztultak a szőlők a gyümölcsfák. A megrongálódott lakóházakkal és gazdasági épületekkel együtt több tízmillió forintra tehető a lakosságot ért kár összege is. Jelentős költség merült fel az elmúlt években a Megyei és a Községi Tanács, valamint a Gyulai Vizügyi Igazgatóság részéről. Az 1971-es belvizvédekezés során egy 250 m.-es érzárógát, 2,5 km. hosszú árapasztó csatorna megépítése, és több szivattyú működtetése több, mint egymillió forintba került.

Az 1975-77-es években a területünkön végzett csatornafelújítási karbantartási munkái is megközelítették az egymillió forintot. 1978-ban több hónapon át tartó védekezési munkák több százezer forintba kerültek. Az 1979 évi védekezési munkái eddig meghaladják a kétmillió forintot.

A felmerült védekezési költségek eddig felmerült összege meghaladja az ötmillió forintot.

A hatalmas munkák és a védekezés nagy összege Nagykamarás bel- és

külterületén a mai napig sem oldotta meg a legfontosabb kérdést, a tartós és biztonságos belvizmentesítést. A község térségeiben, bel- és külterületein soha nem látott mennyiségi belviz természetes lefolyásának irányába való levezetést.

A község belterületén az elmúlt hetekben kiépített 14 km. hosszú ideiglenes vízlevezető árok, 2 db. mocsárkotró, 7 db. TO-300-as nagyteljesítményű, a 6 db. MA-200-as közepes teljesítményű és több tűzoltó szivattyú biztosítja a lakott terület belviz védelmét. A belterület 1000 portájából, lakóházaiból, gazdasági épületeiből 40 %-a kisebb-nagyobb mértékben belviztől károsodott. 200-250 olyan porta van, ahol a belviz komolyabban megrongálta a gazdasági épületeket, ólakat, istállókat és melléképületeket. 140-150 azoknak a lakóházaknak a száma, amelyeken 5-50 ezer forint érték körüli károsodás van. 40-50 azoknak a lakóházaknak a száma, amelyek annyira megrongálódtak, hogy tartósan csak újjáépítésükkel lehet lakhatóvá tenni. 20 házból költöztek ki, 20-25 az olyan erősen megrongálódott ház, ahonnan a lakók nem hajlandók kiköltözni, hivatkozva az állatállományra és arra, hogy az épület egyik vége vagy oldala van megrepedve, megroggyanva, és ezért a másik végén még lehet lakni. Ismereteink szerint a 40-50 feltétlenül újjáépítésre szoruló lakóház tulajdonosai közül a fele anyagi helyzeténél fogva /öregék, alacsony nyugdíjasok/ nem vállalkozik új ház építésére. A belviznek a jelenlegi szinten való maradása állandóan növeli a fent leírt házak és gazdasági épületek állagának rosszabbodását. A község lakóházaiknak felét továbbra is erős megrongálódás esetleg lakhatatlanná válás veszélye fenyegeti.

A külterületen a Ságvári termelőszövetkezet 6000 holdján jelenleg is a belviz emelkedése a jellemző. Az említett szántóterületből 1500 kh. 10-120 cm. vastagságban vízzel borított terület, 1500 kh olyan terület, amely erősen elsárosodott. A Tsz. összterületének több, mint 50 %-a művelésre alkalmatlan belvizes terület. Az ismertetett tények és az elmúlt évek tapasztalatai alapján a legoptimistább remények szerint is a termelőszövetkezet 1979-ben a tavaszi hónapokban szántóterületének 30-40 %-án fővetésű kultúrákat nem tud termelni, rá sem tud menni. Ennek az állapotnak a bekövetkezése a termelőszövetkezet tagságának és a község

lakosságának az utobbi 11 évben elszenvedett legnagyobb tragédiáját jelenti. Mind ez miért van így? - vetődik fel a kérdés.

A válasz egyszerűnek tűnik, bár sokak szerint nem olyan egyszerű erre a kérdésre már oly sokat elmondott válasz. Nagykamaráson azért van talaj és belviz, mert a község kül- és belterületére talajban és felszínen sokkal nagyobb mennyiségű víz érkezik, mint amennyi a község területéről tovább megy.

Ezen egyszerű oknál fogva lett Nagykamarás közigazgatási területe az elmúlt hónapokban egy nagy víztározó. A község délkeleti és északnyugati ármérője közötti 10 km, hosszú távolságban a talajvizszint különbséget méterekben lehet mérni. /150-250 cm./

A község nyugati és északnyugati területein mesterséges akadályok gátak, a medgyesegyházi, a bánkuti műutak töltései és a vasúti töltés akadályozza a viznek a természetes felszíni lefolyási irányába való távozását. A hatalmas védekezési költségek összege még a mai napig sem tették lehetővé a víz természetes levonulásának biztosítását.

A másik megoldatlan kérdése ennek a térségnek az, hogy mi az oka mi az előidézője ennek a természeti jelenségnek, amely kiváltotta a tartós talajviz emelkedést és állandósította Nagykamarás és más települések térségeiben a belvizes területeket.

Nagykamarás térségeiben felhalmozódott víz levezetésének természetes útvonala a Maros-Körös köz középső részén holt folyóágként kanyargó, Arad térségében a Maros folyóból eredő, községünkön átmenő Tulkáni érvonulaton át Ottlaka, Medgyesbodzás - Orosháza irányába a Tiszáig van. Ebből a tényből adódik az, hogy ez az állandóan fokozódó belvízveszély 1979-ben már nem csak Nagykamarás község problémája lesz, hanem a Mezőkovácsháza és Orosháza járások számtalan településének problémájává válik.

A két járás területén a mesterséges akadályok miatt a föld alatt lassan, de biztosan levonuló víztömeg április-május hónapokban jelentős belvizes területeket fognak létrehozni, melynek eredményeként Nagykamaráshoz hasonlóan 1979-ben nagy mezőgazdasági területek esnek ki a mezőgazdasági kultúrák termesztéséből.

1. Nagykamaráson a belviz okozta károk miatt 1971 óta több, mint 50 lakóházat építettek újjá, illetve szorult kisebb-nagyobb mértékű felújításra. Pl. 1978. augusztus hónaptól december végéig a belviz miatt lakhatatlanná vált lakóházak közül 6 házat építettek újjá jelentős összegű kedvezményes OTP.-hitelek igénybevételével.

A térség alapos ismeretére, több évtizedes megfigyeléseimre és szerény földrajzi, geológiai ismereteimre támaszkodva kívánok választ adni néhány olyan kérdésre, amelyek tudomásom szerint még megválaszolatlanok.

Néhány megválaszolásra váró kérdés:

- 1968-tól kezdve miért állandósult területünkön a magas talajvizszint, a belviz veszély?
- Miért magas a talajvizszint, miért pusztít a belviz szárazság idején is pl. erre az 1975-76 ~~xxx~~ nyarai és 1979. máj.-jun. hó?
- A községünk térségeiben húzódó sok érvonulat közül miért a nagyobb a Tulkáni érrel szemben a valamivel kisebb Szemes ér hozza folyamatosan a nagyobb mennyiségű vizet a térségbe?
- Mivel lehet magyarázni és bizonyítani azt a jelenséget, hogy a térségben lehullott csapadék mennyiségétől függetlenül 1968-tól évről-évre emelkedett a talajviz szintje, a belvizzel borított terület nagysága?
- Miért lett Nagykamarás bel- és külterülete belvizérzékeny terület?
- Magyar-román határon felszínen sehol sem folyik át víz magyar területre?
- Nagykamarás külterületén, a közigazgatási határon, a botosi és a jegesi határrészen kora ősz óta megszakítás nélkül 40 cm. átmérőjű útalatti átereszekon felszínen ömlik a területünkre, a víz.
- Összefoglaló kérdés, honnan jön ez a sok víz, amely járásokat tesz tartósan belvizes területté?

A feltett kérdésekre sokan, szakemberek és laikusok megpróbáltak már választ adni. Az általam hallott magyarázatokban sok részgazs-ág van, de az alapkérdésre, honnan ez a sok víz, meggyőző magyarázatról nem tudok.

A tájékozatlanok számára mondom, hogy a ~~xxx~~ mi és tőlünk tengerszint magasságban emelkedő és csökkenő térségek talajszint alatt található vizzáró agyagréteg 20-25 ~~m~~ mélységben, néhány méter vastagságban húzódik. Az említett területek mélységbeli talajösszetételére az a jellemző, hogy a vizzáró rétegek közötti részt vastag homok és sóderrétegek töltik ki. A talaj és az első 20-25 m. mélységben húzódó vizzáró agyagréteggel foglal helyet az iszonyatos mennyiségű talajviz. Az 1960-as években a nagyüzemekben, jelenleg pedig a házikertekben erre a szintre épültek és épülnek

az öntözést szolgáló csőkutak, Az első vizzáró réteg alatt következik egy másik több tíz méter mélységű homok, sóder réteg, mely egy második vizzáró agyagrétegig tart. Ebben a rétegben is iszonyatos mennyiségű víz van. Ez az a réteg, amelyre a 80-100 m. mély nortonkutak épültek, épülnek. Az említett két vizzáró, vizet át nem eresztő rétegek között lévő nagymennyiségű víznek a talajviztől eltérően két alapvető sajátossága van. Az egyik az, hogy ez a víz ivásra alkalmas, a másik tulajdonsága pedig az, hogy ez a víztömeg nyomás alatt álló víz. Ezt bizonyítja a nortonkutak működési elve.

A talaj mélyebb, vizzáró rétegei között elhelyezkedő víztömegre a fokozott tisztaság és a fokozott nyomásalattiság a jellemző. Ezt bizonyítja az ártézi kutaknak, a hévizeknek a talaj felszínére való felemelkedése.

Visszatérve az alapkérdésre, honnan jön ez a sok víz?

Az biztos, hogy a talaj első vizzáró rétege fölé, a talajvízszintet képező 20-25 m.-es rétegbe nagy mennyiségű víz áramlik, de honnan?

Részgazság az, hogy csapadékos időjárásban az úgy nevezett csurgalékvíz, nagyobb olvadás esetén a hólé hatással van a talajvízszint emelkedésére, esetleg belviz veszély kialakulására, de a talajvízszint magassága, a belvizveszély ténye a mi területünkön csapadékszegény hónapokban is fennáll. Ezeket a tényezőket igazolja az elmúlt 11 év alatt állandósult és fokozatosan növekvő talajvízszint emelkedése, és az állandósult belviz veszély is.

Ennek a jelenségnek egyedüli magyarázata az lehet, hogy az első vizzáró agyagréteg fölé a talajvíz 20-25 m-es rétegébe mesterséges beavatkozás hatására folyamatosan nagy mennyiségű víz áramlik át. Ezek a mesterséges beavatkozások községüktől délkeletre 8-10 km. távolságra két helyen is megtörténtek az 1960-as években.

A Kevermesi Lenin és a Lökösházi Haladás termelőszövetkezetek sóderbányát nyitottak. A kevermesi Lenin Tsz. bányaművelési technológiája mosatásos bányászat, melynek kitermelési rétege feltehetően az első vizzáró agyag réteg felett van. Ez a bányászási módszer valószínűleg nem töri át a vizzáró réteget. Ezért itt nem szabadulhatott ki a már említett két vizzáró réteg között.

nyomás alatt elhelyezkedő óriás mennyiségű viz. Ez az egész dolog kérdőjeles.

A Lökösházi Haladás Tsz. bányaművelése más technológián alapul. Itt Lengyelországból vásárolt kotróhajóról kotrással történik a sóder kibányászása, és itt biztosra vehető az a tény, hogy 20-25 m. mélységben lévő első vizzáró- néhány méteres- agyagréteget átkotorták, és ezzel a két vizzáró réteg között, nyomás alatt lévő víztömeget kiszabadították. Ezzel lehetővé vált a nagymennyiségű viznek a folyamatos átáramlása az első vizzáró agyagréteg fölé, a sokat említett 20-25 m. vastag talajviz rétegbe.

Ez a tény egy sor kérdésre megadta a választ.

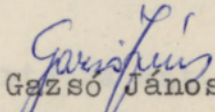
Választ adott a következőkre: térségünkben honnan van a növekvő mennyiségű viz, miért emelkedett tartósan 150-200 cm. a talajvizszint, miért vált a közigazgatási területünk belviz érzékeny területté, miért a Szenes ér hozza községünkre a ~~nagyobb~~ nagyobb mennyiségű vizet, a községünk határán miért ömlik a felszinen a viz stb.

Messzemenő következtetések levonása nélkül az elmondottak alapján arra a következtetésre kellett jutnom, hogy térségünk talajviz és belviz gondjainak alapvető előidézője a mesterséges beavatkozás, beavatkozások, Romániában létrehozott vitzározók, a közelmúltban megépült Körös-Maros csatorna és a lökösházi sóderbányában mesterségesen létrehozott 250-300 m. átmérőjű forrás. Legmeggyőzőbb bizonyítéka a mélykotrásnak - a vizzáró réteg átkotrásának - a sóder cement szine és a sóder között a mélyművelés óta található nagymennyiségű agyagrögök.

Ez a Nagykamaráson 11 éve tartó és állandóan növekvő belviz okának hipotézise. Az itt felhozott érvek bizonyítása vagy megcáfolása, a tényekből a messzemenő következtetések levonása a szakemberek dolga.

Én ezzel az irással akarok hozzájárulni községünk és járásunk belvizgondjainak minél hamarabbi megnyugtató lerendezéséhez, megoldásához.

Nagykamarás, 1979. február 20.

Gáspár János
községi párttitkár

Korabeli feljegyzések az 1942-es árvizról.

1941-ősz a Nagykamarás községet ért árviz kezdete. A pincékben megjelent a víz.

1942-február-március az árviz tetőpontja Nagykamarás községben. Összeomlott 86 lakóház és 165 melléképület.

Az akkori állapotokra az volt a jellemző, hogy a partos helyeken lévő épületek nagyrészt is csak aláfalázással lehetett megmenteni. 1942-évben község szántóterületének, 6500 kh.-ból 3600 kh-at víz borított, ebben az évben nem termett. Hal volt bőven, a lakosság nagy része saját szükségletére halászott.

1942- február-március hónapban a felnőtt lakosság kézi és fogat erővel építette a védőgátakat. A jegesi határrészben kb. 2km hosszú 150-200 cm magas, a Gárdonyi utcában 5-600 m hosszú 100-150 cm magas gátak építésén és állandó erősítésén heteken át éjjel-nappal ezrek dolgoztak. Hatóságilag kirendelt részvétellel történt a "védekezés."

1942 március hó utolsó vasárnapjának éjszakáján a jegesi határrészen az említett gát átszakadt és a községen áthuzódó holt folyómedren a Tulkáni érvonulaton a községre zúdult mintegy 150-200 cm magas vizoszlop. Hétfőre virradóra sokan arra ébredtek, hogy az ágyak lábai 20-30 cm-es vízben álltak. Hétfőn-kedden és ezt követő napokon állandóan folytak a mentési munkák. A helyzet súlyosságára jellemző tény az volt, hogy a Kossuth és az Arany János utcákban a nagykapukból készített tutajokkal folyt a vizalá került házakból az értékek mentése. Állatokban volt elhullás. Szerencsére emberi életben nem esett kár.

A fenti feljegyzésekhez kapcsolódó kiegészítés.

Az 1942-es árvizet az Arad térségében, a Maros folyó jobboldali gátszakadása okozta.

Az említett helyeken a Tulkáni érvonulaton, a jegesben és a Gárdonyi utcában helytelen volt a hatóságoknak a gátépítéssel kapcsolatos erőszakos intézkedései.

A lakosság akkor 1942-ben is helytelennek tartotta azt, hogy egy élővé vált folyón keresztül vizzáró gátat építenek.

Ezt a gátépítést az uraság, József főherceg akkori intézője követelte.

Az uraság földjének a védelme érdekében. A víz visszatartása okozta a gátszakadást, a tragédiát.

Az említett károk súlyosabbá válásának elkerülését egy objektív és egy szubjektív okkal magyarázható.

Objektív ok:

1. A 1841-ben döngölt földből épült 70-80 cm széles vertfalú házak falai hetekig bírták az 50-100 cm magas vízbenállást.

A vertfalú házak nem könnyen dőltek össze. Ezekkel az épületekkel szemben a vágófalu épületek falai néhány nap alatt eláztak és összeomlottak.

2. A lakosság legmerészebb, a legelszántabb és minden veszélyt vállaló emberek az árvíz utáni kedden éjszaka a csendőrökkel örzött mesterséges gátak az almási és a medgyesi kövesutakat csákányokkal átvágták és ezzel utat nyitottak a víz természetes lefolyásának. Ezzel a tettekkel jelentősen apadt Nagykamarás belterületén a vízszint. Víz alá került az uraság földjének nagy része. Ez miatt a csendőrség hajtóvadászatot indított az utakat átvágó, a víz szabad lefolyását biztosító emberek kézrekerítéséért. A lakosság részéről, de még az uralkodó osztály képviselői részéről is olyan nagymértékű volt a szolidaritás, hogy senki sem adta ki azokat akik ezt a hőstettet végrehajtották. A "tettesek" soha nem kerültek csendőrkézre. Az átvágásokról tudni kell azt, hogy az átvágások után a víz feltartoztathatlanul utattört magának. Az említett utakat és a medgyesi-bánkúti vasutvonalat 30-50 m szélesen a víz elmosta. Ezekben a helyeken a víz feltartoztatása fizikai lehetetlenség volt. A bánkúti műút felett 50 cm-es vízoszlop volt.

Még egy megjegyzés:

Idős emberek elbeszéléséből tudjuk, hogy az 1942-es árvíz Nagykamarás községben nem az első eset volt.

1890-es években és ezt megelőzően is az 1942-höz hasonló árvíz vonult le Nagykamarás községen át, a Tulkáni érvonulaton. Ez és az ezt megelőző árvizek nem okoztak különösebb problémát.

Ez azért volt így mert még abban az időben nem voltak töltött utak, műutak és vasuti töltések. Ezért a vízlefoiyásának nem voltak mesterséges akadályai.

Amilyen gyorsan jött, olyan gyorsan tovább folyt. Néhány vert-falu gazdasági épület összedőlt, de ezeknek az ujjáépítése nem okozott problémát, összefogással felverték a falat.

Az idős emberek szerint, ilyen árvizes években egy kicsit megkésett a kukorica vetésének ideje.

Ezért mondják a faluban szinte korusban az emberek azt, hogy engedjék a vizet szabadon lefolyni és akkor nem lesz Nagykamaráson és környékén víz.

Ez a víz ami 1968-tól térségünkben van az belviz és a belviz jelenkezései és tulajdonságai sokmindenben eltér az említett árvizekétől, de egyben azonban megegyeznek, a belviz fogalmában tartozó vizek ~~xxx~~ sem hajlandók a lejtőn felfelé folyni és minden ilyen felfelé folytatás igen költséges és messzemenően ésszerűtlen is.

Egyedüli ésszerű megoldás Lökösháza, Kevermes, Nagykamarás Oroszáza stb. térségeinek belviz mentesítésére a Tulkáni érvonulaton egészen a Tiszáig egy megfelelő áteresztő képességű talaj vízszintett szabályozó állami csatornamű megépítése.

Nagykamarás, 1979. február 20.

Gazsó János
Gazsó János

községi párttitkár

